

Bibliografia: Ramon Arnabat Mata (Estació Territorial de Recerca Penedès – Institut d'Estudis Penedesencs)

COM ARRIBAR-HI

Venint de Guardiola per la carretera BP-2126, ens dirigim direcció a la carretera C-15: Passarem pel barri de Santa Maria, i quan, finalment ens trobem la carretera de Vilafranca a Igualada, prendrem a l'esquerra la via lateral direcció a Sabanell. Un cop davant el barri girarem a la dreta per sobre el pont direcció al Pla del Penedès, deixarem l'accés a la C-15 enrere i al cap de 50 metres, trenquem a l'esquerra; on ja veurem un panell informatiu que ens mostra la situació d'un dels refugis antiaeris de l'èfimer aeròdrom de Sabanell.

L'INDRET

Veurem l'entrada a una mena de túnel estret amb el sostre de volta de canó. Fet amb totxos aquest refugi s'enfonsa a terra ajudat d'unes escales, el recorregut en desens és d'uns cinc metres i a l'esquerra un tram de passadís dona recer contra l'entrada de metralla o material projectat. Guiant-se del plànol que observem al panell es pot arribar al refugi gran, a l'altra banda de la carretera: el refugi disposava de dues entrades unides per un llarga passadís soterrat: es pot observar un tram del passadís soterrat doncs no se'n conserven les entrades. Antigament aquest refugi disposava de xemeneies de ventilació a la part superior. Malgrat el seu estat deteriorat un se'n pot fer una idea del seu aspecte íntegra i la seva utilitat. Els panells explicatius ajudaran a fer-se una idea de com era tot aeròdrom durant la Guerra Civil.

HISTÒRIA

A finals de l'hivern de 1938, les tropes franquistes aconseguíen trencar el front republicà i dividir-lo en dos: el Centre-Sud i el Nord-Est. Per aquest motiu, una part de l'aviació republicana s'instal·la a Catalunya, i al Penedès es van construir a correuita quatre aeròdroms militars la primavera de 1938: Santa Oliva, els Monjos, Pacs-Vilobí i Sabanell (Font-rubí i Torrelavit). Aquests camps van començar a ser actius a finals de la primavera de 1938. El Penedès oferia força avantatges, per una banda estava situat suficientment a prop dels fronts de l'Ebre i del Segre per intervenir-hi i suficientment lluny per assegurar la rera guarda. L'aeròdrom de Sabanell ocupava terres de cal Nadal,

de cal Raspall i d'altres propietaris més petits; estava situat a la dreta de la carretera que va de Vilafranca a Igualada i a l'esquerra de la carretera que surt cap al Pla. El camp estava situat majoritàriament en terrenys del municipi de Torrelavit, tot i que sovint se'l coneix com el camp del Pla del Penedès, i que en la documentació franquista es parla del camp de Sant Pere de Riudebitlles. L'orientació del camp era nord-oest/sud-est i tenia una llargada de 950 metres i una amplada d'uns 200 metres. La construcció del camp va ser dirigida per personal de l'Arma d'Aviació i realitzada per persones dels municipis del voltant: el Pla del Penedès, Torrelavit i Sant Pere de Riudebitlles. Aquests homes es dedicaven a tallar els ceps i els arbres i a aplanar el terreny i cobraven un jornal de 10 pessetes. Un cop el camp entrà en funcionament, alguns veïns dels municipis propers hi treballaren realitzant diverses tasques auxiliars i de manteniment. Els refugis que s'hi van construir, estaven situats a les zones on hi havia els avions perquè en cas d'emergència s'hi poguessin refugiar els aviadors i els mecànics.

En el camp de Sabanell hi havia, més o menys, una esquadreta d'entre 12 i 15 avions de caça Polikarpov I-15, coneguts com xatos per la seva forma i el morro axatat. L'esquadreta que va passar més temps a l'aeròdrom de Sabanell va ser la primera del grup 26, tot i que també s'hi va estar durant un temps la segona esquadreta. De bon matí els mecànics arribaven al camp i feien les comprovacions pertinents i posaven en marxa els motors, mitjançant un camió que portava un mecanisme que feia girar

l'hèlix ("posada en marxa"), mentre que els armers preparaven les metralladores i les bombes. Durant la batalla de l'Ebre (estiu i tardor de 1938), aquests avions van arribar a fer fins a tres sortides diàries mentre s'hi veia. Els soldats que feien la vigilància del camp s'allotjaven a cal Fontanals (requisada al Sr. Valero), on hi havia una torreta amb una campana, amb la qual s'avisava en cas de presència d'aviació enemiga. Els oficials

s'allotjaven a cal Raspall, cal Nadal, cal Sardà i ca l'Aguilera. Les Planes Noves va ser la primera seu de l'Estat Major del grup 26 de caça de la Gloriosa que s'estava al camp de Sabanell (que era el més protegit), tot i que més tard es va traslladar a cal Baqués de Sant Sadurní d'Anoia, mentre que a Mas Romaní de Sant Quintí de Mediona s'hostatjaven els pilots. Un veí de Torrelavit, Cristóbal Florido, era soldat d'aviació i estava a càrrec de la centraleta de telèfons de l'esta Major. Entre els aviadors destacats que s'estigueren al camp de Sabanell hi ha el capità pilot Joan Comas Borrás, que era el cap de la tercera esquadreta de caces, i després va ser cap del Grup 26 que agrupava les quatre esquadres de xatos. El camp fou desmantellat en poques hores el 15 de gener de 1939 davant la imminent arribada de les tropes franquistes. Aquestes ocuparen el camp el 22 de gener de 1939 i el 19 d'agost els terrenys van ser retornats als seus propietaris que, ràpidament, van plantar-hi horta, vinya i cereals. En el marc del projecte memorial democràtic, promogut des de la Generalitat, l'any 2011 s'hi van instal·lar panells explicatius sobre aquest espai significatiu entre els escenaris de la Guerra Civil Espanyola.